

Bibliographic Data

Author	ကြန့် ၊ ဒေါ် KYAN , Daw Kran' , Do'	Art. MK0008
Article Title	မြိတိသျှခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အခေါ်အဝေါ်များ - ၁ (Administrative terms of British Period - 1) Bri ti shya khet' 'up' khyup' re" chuin' ra- a kho' a vo' mya- " - 1	
Title (Book/Serial)	နိုင်ငံသမိုင်းသုတေသန စာစောင် Researches in Burmese History	
Issue and Volume	Vol. 2	
Edition		
Place/ Publisher	နိုင်ငံသမိုင်း သုတေသန ဦးစီးဌာန Historical Research Department	
Distributor		
Ed. Date	1978	
Pagination	p. 123 - 129	
Annotation	The British ruled Myanmar for nearly 100 years and during that period they issued circulars and vernacular acts which were publish in the Burma Gazette. These old documents were found in 1978 in the Ayeyawady Division. The Peoples' Council transfered many rare documents to Myanmar Historical Research Department. From these documents the author selected administrative circulars, acts and vernacular acts as references for Myanmar historians. The article includes the authorized Myanmar equivalents of official designations for public administration.	
Subject Terms	1. Myanmar - History - British Rule 2. Myanmar - Politics and government 3. Myanmar - Administrative terms	
Key Words	1. Administrative Terms 2. Burma Gazette	

ဗြိတိသျှခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အခေါ်အဝေါ်များ

ဒေါ်ကြန်၊ အကြီးတန်းသုတေသနမှူး (ဗြိတိသျှခေတ်)

ဝေါဟာရများသည် ခေတ်အလိုက် ပြောင်းလဲမှု ရှိကြသည်။ အသုံးအနှုန်း ပြောင်းသည့်အခါ ပြောင်း၍ အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းသည့်အခါလည်းရှိသည်။ သမိုင်းရေးသားပြုစုရာ၌ သက်ဆိုင်ရာ ခေတ်သုံး ဝေါဟာရများ အခေါ်အဝေါ်များကို ခေတ်အလိုက် အသုံးပြုလျှင် ပိုမိုဆီလျော် အပ်စပ်သည်။ ပုဂံခေတ် အုပ်ချုပ်ရေးသမိုင်းကို ရေးသားရာ၌ ဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန်၊ ဝန်ထောက်၊ စစ်က၊ သွေးသောက်ကြီးစသည့် ရာထူးအခေါ်အဝေါ် ဝေါဟာရများကို သုံးလျှင် မမှန်ကန်ချေ။ ခရိုင်၊ တိုက် ဟူသော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ နယ်မြေ အပိုင်းအခြားသည် ပုဂံခေတ် ကုန်းဘောင်ခေတ် ဗြိတိသျှခေတ်တို့တွင် ခေတ်အလိုက် အဓိပ္ပာယ်တမျိုးစီ ရှိကြသည်။

ရခိုင် တနင်္သာရီနှင့် ပဲခူးနယ်တို့ကို ဗြိတိသျှတို့ သိမ်းပိုက်၍ ဗြိတိသျှမြန်မာပြည်အဖြစ် အုပ်ချုပ်သောအခါ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အခေါ်အဝေါ် ဝေါဟာရများ တိုးလာသည်။ ယင်းအသုံး အနှုန်း အခေါ်အဝေါ်များသည် မြန်မာ့အစဉ်အလာနှင့် လုံးဝကွဲပြားသွားသည်။ ထို့ထက် အင်္ဂလိပ် ဘာသာဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းထားခြင်းဖြစ်၍ ယခုအခါ ဘာသာပြန်ဆိုရေးသားရာ၌ အခက်အခဲ ကြုံရသည်။ တကျောင်းတဂါထာ တရွာတပုဒ်ဆန်းဆိုသကဲ့သို့ သူတဖုံ ငါတမျိုး အလျင်းသင့်သလို ပြန်ဆို ရေးသားနေကြသည်။ Chief Commissioner ကို မဟာမင်းကြီးဟု ပြန်ဆို ရေးသားသူ ရှိသကဲ့သို့ ခရိုင်မင်းကြီး၊ တိုင်းမင်းကြီးချုပ်၊ မင်းကြီးချုပ်ဟု ရေးသူများလည်း ရှိသည်။ Commissioner ကို မင်းကြီးဟုပြန်ဆိုကာ Assistant Commissioner ကို လက်ထောက်မင်းကြီးဟု ပြန်ဆိုကြသည်။ စင်စစ်မှာ Assistant Commissioner သည် အရေးပိုင်ထက်နိမ့်၍ ဝန်ထောက် အဆင့် အရာရှိသာ ဖြစ်သည်။ အလားတူပင် Local Commissioner ကို လောကယ်မင်းကြီးဟု ရေးသားခြင်း Settlement Officer ကို နေရာချထားရေးအရာရှိဟု ပြန်ဆိုခြင်း Extra Assistant Commissioner ကို အပိုလက်ထောက်မင်းကြီးဟု လွဲလွဲမှားမှား ပြန်ဆိုခြင်းများလည်း တွေ့ရ သွားသည်။

ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးတွင် နယ်မြေကို Division, District, Subdivision, Township ဟု ပိုင်းခြားထားသည်။ ယင်းတို့ကို အုပ်ချုပ်သူများသည် Divisional Commissioner, Deputy Commissioner, Assistant Commissioner, Extra Assistant Commissioner, Myook တို့ဖြစ် ကြသည်။ ဤရာထူး အခေါ်အဝေါ် အသုံးအနှုန်းများကို မြန်မာပြန်ဆိုရေးသားကြရာ၌ အမျိုးမျိုး ဖြစ်နေကြသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ် နောက်ပိုင်းကာလ အသုံးအနှုန်းအတိုင်း District ကို ခရိုင်၊ Deputy Commissioner ကို ခရိုင်ဝန်ဟု ပြန်ဆိုရေးသားသူ များသည်။ ဗြိတိသျှခေတ် ရုံးသုံးအရ သော် Division သည် ခရိုင်ဖြစ်၏။ District သည် ဒီစတြိတ် သို့မဟုတ် စီရင်စုဖြစ်၍ Deputy Commissioner သည် အရေးပိုင်ဖြစ်လေသည်။ ၁၈၇၂ ခုနှစ်အတွင်း မြန်မာဘာသာဖြင့် ထုတ်ပြန် သော မြမ္မာ လွတ်တော် ရုံးတော်များနှင့် ဆိုင်သော အက်ဥပဒေ တွင်

၁။ Act VII of 1872 The Burma Courts' Act

ဒီစကြိုတ်ဟူသော စကား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မူကား၊ အင်္ဂလိပ်မင်း အစိုးရတော် မူသော မြေမာနိုင်ငံမှာ အရေးပိုင်မင်းဟူ၍ ခေါ်သော အရာရှိပိုင်သော စီရင်စု မြို့နယ်ဖြစ်သတည်း။

ဟု ဘာသာပြန်ဆို ဖော်ပြထားသည်။ စစ်မဖြစ်မီကာလတွင် ထုတ်ဝေခဲ့သော သတင်းစာ ဂျာနယ် မဂ္ဂဇင်း စသည်တို့မှလည်း ထိုခေတ်သုံး အခေါ်အဝေါ်များ၊ ရုံးသုံးဝေါဟာရများကို ကောက်ယူ နိုင်သည်။ ဒီစကြိုတ်ကို ထိုစဉ်က ခရိုင်ဟုမခေါ်ကြောင်း အောက်ပါဥပမာဖြင့် ထင်ရှားသိသာသည်။

မြန်မာပြည် ရုံးများဆိုင်ရာ အက်ဥပဒေအရ ပြုပြင်ပြီး ဒီစကြိုတ် တရားရုံးများက ရုံးမင်းများကိုပင်၊ ဆိုင်ရာဒီစကြိုတ်များအတွက် စက်ရှင်မင်းကြီးအဖြစ်သို့ ခန့်အပ် လိုက်လေပြီ။

ထိုအက်ဥပဒေအရ မပြုမပြင်သော အောက်ပါ ဒီစကြိုတ်များမှာမူ အရေးပိုင် မင်းများပင် ဒီစကြိုတ် တရားမ တရားသူကြီးများ ဖြစ်ကြသည်။

ကျောက်ဖြူဒီစကြိုတ်၊ သံတွဲဒီစကြိုတ်၊ သံလွင်ဒီစကြိုတ်၊ ဗန်းမော်ဒီစကြိုတ်၊ မြစ်ကြီးနားဒီစကြိုတ်၊ ပုတောင်ဒီစကြိုတ်၊ အထက်ချင်းတွင်းဒီစကြိုတ်

ကျောက်ဖြူဒီစကြိုတ်၊ သံတွဲဒီစကြိုတ်နှင့် ရခိုင်တောင်ဒီစကြိုတ်များအတွက် ရခိုင်ခရိုင်ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးပင် စက်ရှင်မင်းကြီးဖြစ်လျက် ရှိသေးသည်။^၁

ထို့ကြောင့် စစ်ပြီးကာလခေတ် အသုံးများနှင့်ရောထွေးပြန်ဆိုရေးသားလျှင်သမိုင်းကြောင်း အရ လွဲမှားနေပေမည်။ သက်ဆိုင်ရာခေတ် ရုံးသုံးဝေါဟာရနှင့် မကိုက်ညီပဲ ရှိချေမည်။

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်စက အက်ဥပဒေများ အမိန့်ပြန် တမ်းများ ကြေငြာချက်များကို မြန်မာဘာသာဖြင့်လည်း ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ယင်းအက်ဥပဒေများ ပြန်တမ်းများတွင် ရာထူးအခေါ်အဝေါ် ဝေါဟာရများ ထိုခေတ်ရုံးသုံး ဝေါဟာရများကို မြန်မာ ဘာသာဖြင့် တွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် ၁၈၆၉ ခုနှစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း ရာထူးကြီးများကို မြန်မာလို မည်သို့ ခေါ်တွင်စေရမည်ဟု အမိန့်ပြန်တမ်း ထုတ်ပြန်သည်။ ထိုနောက် မြန်မာပြည် တခုလုံးကို သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးရ၍ အုပ်ချုပ်ရေး ယန္တရား ကြီးထွားကာ ရာထူးဌာနန္တရများ တိုးပွားလာသဖြင့် ၁၈၉၁ ခုနှစ်တွင် တဖန် ရာထူးဝေါဟာရ မြန်မာပြန်များကို တညီတညွတ်တည်းဖြစ်စေရန် ပြန်လည် ပြင်ဆင်၍ ထုတ်ပြန်ကြေငြာပြန်သည်။ လက်လှမ်းမီသမျှ အထောက်အထားတို့တွင် ဤ ၂ ကြိမ် သာ တွေ့ရသေးသော်လည်း ၂ ကြိမ်ထက်ပို၍ ထုတ်ပြန်ကြေငြာချက် ရှိကောင်းရှိပေမည်။

သမိုင်းသုတေသနဦးစီးဌာနသည် ဗြိတိသျှခေတ်သမိုင်းကို ပြုစုရေးသားရာ၌ အုပ်ချုပ်ရေး ဆိုင်ရာ အခေါ်အဝေါ်များ၊ ရာထူးဝေါဟာရများကို ဖော်ပြပါပြန်တမ်းများမှင်း၊ ယင်းခေတ်ထုတ် အက်ဥပဒေများ အမိန့်ကြော်ငြာများ မှတ်တမ်းများမှင်း ထုတ်နုတ်၍အသုံးပြုပါသည်။ တတ်နိုင် သမျှ ထိုခေတ်ရုံးသုံး ဝေါဟာရများအတိုင်း သုံးနှုန်းရေးသားမည် ဖြစ်ပါသည်။ အဓိကထား၍ အကိုးအကားပြုသည့် ၁၈၆၉ ခုနှစ် ပြန်တမ်းနှင့် ၁၈၉၁ ခုနှစ် ပြန်တမ်းများကို အောက်တွင် ဖော်ပြပါသည်။

၁။ ၁၈၇၂ ခုနှစ်မှာ ထုတ်ပြန်တော်မူ၍ ပြဿာလွှတ်တော်ရုံးတော်များနှင့်ဆိုင်သော အက်ဥပဒေ၊ စာမျက်နှာ ၃၇
၂။ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၉၂၁၊ စာမျက်နှာ ၅၃-၄

No. 171. dated 13th August 1869

The Chief Commissioner is pleased to direct that the following shall be the official designation in the Vernacular of Officers of the Commission and Police serving in British Burma.²

- Chief Commissioner..... မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး။
- Commissioner ..... ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး။
- Deputy Commissioner..... ဒုတိယမင်းကြီး။
- Assistant Commissioner ..... ဝန်ထောက်မင်း။
- Ist Class EAC..... ဒုတိယဝန်ထောက်မင်း။
- Inspector General Police ..... ရာဇဝတ်မင်းကြီး။
- Superintendent of Police ..... ရာဇဝတ်ဝန်ထောက်မင်း။
- Asst. Superintendent of Police ..... ဒုတိယရာဇဝတ်ဝန်ထောက်မင်း။
- 2nd Class EAC ..... စစ်ကဲ။
- 3rd Class EAC ..... မြို့အုပ်။
- Inspector of Police..... ရာဇဝတ်အုပ်။
- Head Constable..... ဒုတိယရာဇဝတ်အုပ်။

No. 10. Authorised translation of Burmese designations of Government Officials.¹

General Department Circular No. 7, dated Rangoon, the 9th February 1891. There has hitherto been a want of uniformity in the translation into Burmese of the designations of Government Officials. The following table is accordingly published showing the authorised translations which will be used in future in the Vernacular Acts, in the Gazette, and in all official documents:

English designation	Burmese equivalent
---------------------	--------------------

I.- Civil Department.

Chief Commissioner	= အရေးတော်ပိုင် မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး။
Chief Secretary	= အတွင်းဝန်ကြီး။
Secretary	= အတွင်းဝန်။
Junior Secretary	= ဒုတိယအတွင်းဝန်။
Under Secretary	= အတွင်းဝန်ထောက်။
Assistant Secretary	= ဒုတိယအတွင်းဝန်ထောက်။
Personal Assistant to the Chief Commissioner	= အပါးတော်မြဲအတွင်းဝန်ထောက်။
Financial Commissioner	= အခွန်ဌာနချုပ်ဝန်ကြီး။

၁။ *British Burma Gazette* (Supplement), 14 August 1869, p. 81

၂။ *Burma Gazette* (Supplement), Saturday, 7 March 1891, pp, 125-8

Secretary to Financial Commissioner	= အခွန်ဌာနချုပ်ဝန်ထောက်။
Director of the Department of Land Records and Agriculture Commissioner	= လယ်ယာဌာနချုပ်။ = ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး။
Deputy Commissioner	= အရေးပိုင်။
Assistant Commissioner	= ဝန်ထောက်။
Superintendent of Land Records Settlement Officer	= လယ်ဝန်။ = ကြေးတိုင်ဝန်။
Assistant Settlement Officer	= ကြေးတိုင်ဝန်ထောက်။ စစ်ကဲ။ or မြို့အုပ်။
Boundary Officer	= နယ်သတ်ဝန်။
Demarcation Officer	= နယ်ခြားဝန်။
Extra Assistant Commissioner (1st, 2nd, 3rd, and 4th grades)	= ဒုတိယဝန်ထောက်။
Extra Assistant Commissioner (5th and 6th grades)	= စစ်ကဲ။
Myook	= မြို့အုပ်။
Subdivisional Officer	= နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်။ စစ်ကဲ။ or မြို့အုပ်။
Treasury Officer	= ငွေတိုက်ဝန်ထောက်။ စစ်ကဲ။ or မြို့အုပ်။

II.- Forest Department.

Conservator	= သစ်တောဝန်ကြီး။
Deputy Conservator	= သစ်တောဝန်။
Assistant Conservator	= သစ်တောဝန်ထောက်။
Sub-Assistant Conservator	= ဒုတိယသစ်တောဝန်ထောက်။

III.- Customs Department.

Chief Collector of Customs	= အကောက်ဝန်ကြီး။
Collector of Customs	= အကောက်ဝန်။
Assistant Collector of Customs	= အကောက်ဝန်ထောက်။

IV.- Post Office.

Deputy Postmaster - General	= စာတိုက်ဝန်ကြီး။
Superintendent of Post Offices	= စာတိုက်ဝန်။
Postmaster	= စာတိုက်အုပ်။
Inspector of Post Offices	= စာတိုက်အင်စပက်တော်။

V.- Telegraph Department.

- Chief Superintendent of Telegraphs = ကြေးနန်းဝန်ကြီး။
- Superintendent of Telegraphs = ကြေးနန်းဝန်။
- Assistant Superintendent of Telegraphs = ကြေးနန်းဝန်ထောက်။
- Sub-Assistant Superintendent of Telegraphs = ဒုတိယကြေးနန်းဝန်ထောက်။

VI.- Accounts Department.

- Comptroller = ငွေတိုက်ဝန်ကြီး။
- Assistant Comptroller = ငွေတိုက်ဝန်။

VII. Judicial Department.

- Recorder of Rangoon = ရန်ကုန်မြို့ ရိုကော်ဒါတရားဝန်ကြီး။
- Judicial Commissioner = တရားဌာနချုပ်ဝန်ကြီး။
- Judge, Moulmein Town = မော်လမြိုင်တရားရာဇဝတ်ဝန်။
- Civil Judge, Mandalay = မန္တလေးမြို့တရားသူကြီး။
- Government Advocate = မင်းတိုင်ပင်ရွှေနေ။
- Assistant Government Advocate = ဒုတိယမင်းတိုင်ပင်ရွှေနေ။
- Government Prosecutor = အစိုးရအမှုလိုက်ရွှေနေ။
- Registrar = ရီဇစွကြာဝန်ထောက်။
- Judge, Small Cause Court = စမော်ကော်ရုံးတရားသူကြီး။
- Additional Judge, Small Cause Court = စမော်ကော်ရုံးရာဘက်တရားသူကြီး။
- Cantonment Magistrate = တပ်မြို့ဝန်။

VIII.- Jail Department.

- Inspector-General of Jails = အကျဉ်းဌာနချုပ်ဝန်ကြီး။
- Superintendent of Jail = ထောင်ပိုင်ဝန်။

IX.- Police Department

- Inspector-General of Police = ရာဇဝတ်ဝန်ကြီး။
- Deputy Inspector-General of Police (Military) = စစ်ပုလိပ်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်ဝန်။
- Deputy Inspector-General of Police (Civil) = ပုလိပ်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်ဝန်။
- District Superintendent = ရာဇဝတ်ဝန်။
- Assistant District Superintendent = ရာဇဝတ်ဝန်ထောက်။

- Inspector = အင်စပက်တော်။
- Commandant of Military Police Battalion. = စစ်ပုလိပ်ဝန်။
- Second-in-Command of Military Police Battalion = ဒုတိယစစ်ပုလိပ်ဝန်။
- Assistant Commandant of Military Police Battalion = စစ်ပုလိပ်ဝန်ထောက်။

X.- Marine Department.

- Port Officer = ရေဝန်။
- Assistant Port Officer = ရေဝန်ထောက်။

XI.- Education Department.

- Director of Public Instruction = ပညာဝန်ကြီး။
- Inspector of Schools = ပညာဝန်။
- Deputy Inspector of Schools = ပညာအုပ်။
- Head Master of High School = အထက်တန်းကျောင်းဆရာကြီး။
- Head Master of Normal and Practising School = ဆရာဖြစ် ပညာတော်သင် ကျောင်းဆရာကြီး။

XII.- Miscellaneous.

- Government Translator = အစိုးရစာတော်ပြန်။
- Government Archaeologist = ကျောက်စာကမ္မည်းဆိုင်ရာဝန်။
- Chemical Examiner = ဓာတုဗေဒဆရာ။
- Superintendent, Government Printing Council = အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်အုပ်။
- Vice-Consul = ကောင်စစ်ဝန်။
- Vice-Consul = ကောင်စစ်ဝန်ထောက်။
- Consular Agents = ကောင်စစ်ကိုယ်စားလှယ်။
- Member of the Educational Syndicate = ပညာမှဆင်ဒိကိတ်လူကြီး။
- Port Commissioner = ဆိပ်ကမ်းဆိုင်ရာလူကြီး။
- Principal, Rangoon College = ရန်ကုန်ကောလိပ်ကျောင်းအုပ်ဆရာကြီး။
- Member of Municipal Committee = မြို့နိုစီပါယ်လူကြီး။
- Member of Town Committee = မြို့ကော်မီတီလူကြီး။
- President of Municipality = မြို့နိုစီပါယ်အကြီးဥက္ကဋ္ဌ။

- Vice-President of Municipality = မြို့နယ်စီမံခန့်ခွဲရေးအဖွဲ့ဝင်ကြီးဥက္ကဋ္ဌ။
- Municipal Secretary = မြို့နယ်စီမံခန့်ခွဲရေးဥက္ကဋ္ဌ။
- Health Officer = ကျန်းမာမှုဆိုင်ရာဆရာဝန်။
- Honorary Magistrate = သူ့ကောင်းဖြစ်ရာဇဝတ်တရားသူကြီး။

XIII.- Political.

- Superintendent, Shan States = ရှမ်းပြည်နယ်ဆိုင်ရာအရေးပိုင်။
- Superintendent, Northern Shan States = ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းဆိုင်ရာအရေးပိုင်။
- Assistant Superintendent, Shan States = ရှမ်းပြည်နယ်ဆိုင်ရာဝန်ထောက်။

XIV.- Medical.

- Civil Surgeon = ဆရာဝန်။
- Assistant Surgeon = ဆရာဝန်ထောက်။

XV.- Public Works Department.

- Chief Engineer = အလုပ်ဌာနချုပ်ဝန်ကြီး။
- Superintending Engineer = အလုပ်ဆိုင်ရာဝန်။
- Executive Engineer = အလုပ်ဝန်။
- Assistant Engineer = အလုပ်ဝန်ထောက်။
- Manager, Burma State Railway = မြန်မာပြည်အစိုးရမီးရထားဝန်ကြီး။
- Traffic Superintendent = မီးရထားဆိုင်ရာဝန်။
- District Traffic Superintendent = မီးရထားဆိုင်ရာဝန်ထောက်။